

Toespraak door Lode Van Hecke, abt van de abdij Notre-Dame d'Orval,

Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut

***bij de opening van het academisch jaar 2009-2010
aan het Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut,
Gent, 11 september 2009.***

Monseigneur, beste vrienden,

Ik ben erg blij en tegelijk ook vereerd te mogen komen spreken bij de opening van het Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut. Er zijn onderhand al zoveel vriendschappelijke relaties tussen mijn gemeenschap van Orval en het bisdom Gent, dat het mijn beurt is om eens op verplaatsing te spelen.

De trappisten hebben geen speciale reputatie op het vlak van studies. Lang geleden – ik was nog monnik-in-vorming – was een van mijn medebroeders raadgever van de Generale Abt in Rome. Tijdens een vakantie bij ons in Orval vroeg ik hem hoe de trappisten gezien werden in Romeinse kringen. Ik verwachtte mij natuurlijk aan een eerder vleidend antwoord in de zin van: top-contemplatieven, superspiritualiteit, trouwe behoeders van de geloofsschat... Hij keek mij aan met een glimlachje en zei: “goed om aardappelen te planten”. Daaruit kon ik zonder moeite afleiden dat ook onze intellectuele reputatie niet erg hoog aangeschreven stond. Maar gezien mijn grote eerbied en sympathie voor onze landbouwers beschouwde ik het als een compliment. Met zo'n stereotype beelden als in de toenmalige Romeinse kringen zitten jullie waarschijnlijk niet meer, maar dat moeten jullie mij maar vertellen na de afloop van mijn toespraak.

Een intellectuele benadering van ons geloof is vandaag voor iedereen belangrijk. Het niveau van de algemene vorming stijgt (zij het niet in alle domeinen). De confrontatie met andere culturen en godsdiensten speelt zich af in onze onmiddellijke buurt en niet meer op duizenden kilometers afstand. De godsdienst in het algemeen en het christendom in het bijzonder worden in vele milieus zeer kritisch benaderd, en vaak met een negatief a priori. Ik denk dat we ons echt niet meer kunnen tevreden stellen met een aantal van buiten geleerde dogmatische stellingen, noch met enkele vrome praktijken die de kritische vragen gewoon links laten liggen. We stellen in onze maatschappij een pendelbeweging vast: als reactie tegen een overdreven rationalisme – of wat daarvoor doorgaat – is er een tendens tot religieuze sentimentaliteit, die eigenlijk even ver staat van authentiek geloof.

De crypte, een fundament

U zal het mij niet kwalijk nemen dat ik als monnik gevoelig ben voor het feit dat deze toespraak doorgaat in de crypte van het Seminariehuus en dat deze academische zitting omkaderd wordt door byzantijnse muziek. Dit is vanwege de organisatoren niet bedoeld als religieuze opsmuk of decor. Het is een boodschap. Het is een uitnodiging niet alleen tot geloof, maar ook tot een bepaalde intellectuele houding. Dat laatste klinkt misschien een beetje gewaagd, want is er sinds de Verlichting nog plaats voor het geloof op het schapje van de rede? Het lijkt er soms op dat een van die twee noodzakelijk van het schapje af moet vallen omdat de andere alle plaats inneemt.

Nee, ik denk dat we het onszelf verplicht zijn om die twee – geloof én rede – te honoreren, niet vanuit een geest van tolerantie, maar vanuit plichtsbewustzijn, vanuit een intellectuele én

een religieuze deontologie. We hebben een hart en een verstand gekregen om ze te gebruiken (zo'n uitspraak getuigt waarschijnlijk van een diep ingebakken Vlaams pragmatisme bij mij). De vraag is eerder hoe ze het *samen* gedaan krijgen.

Laat ons beginnen bij het begin, of eerder van onderaan. Dat is in ons geval vanavond heel concreet de crypte. Een crypte is per definitie een ondergrondse ruimte. Zoals de Griekse term *kruptos* aangeeft is het een verborgen ruimte. En ze moet iets anders dragen, meestal een kerk, zelden een Seminariehuis. De crypte is dan ook meestal een gebedsruimte, oorspronkelijk opgetrokken rond de graven of de relikwieën van martelaren of heiligen. De crypte heeft dus verschillende betekenissen. Iemand die een crypte binnengaat, dompelt zich onder in een wereld die op afstand staat van het dagdagelijkse leven. De lessen van het Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut worden niet toevallig gegeven op verschillende verdiepingen, maar niet in kelders, voor zover ik weet. Ik bedoel daarmee niet dat er tussen de wereld van gebed en geloof enerzijds en de wereld van de intellectuele benadering ervan anderzijds een verhouding bestaat van lager tot hoger, van verborgen obscurantisme tot verlicht denken, alsof je uit de ondergrond moet kruipen om tot het licht te komen. Als dat zo was, dan had ik nu liever gesproken in een leslokaal. Lager en hoger moet je eerder zien als dragend fundament en bovenbouw. En dat fundament is in ons geval duidelijk Christus zelf.

Laten we vertrekken vanuit een citaat van Paulus in zijn eerste brief aan de Korintiërs: *“Laat iedereen toezien hoe hij bouwt. Want niemand kan een ander fundament leggen dan wat er reeds ligt, namelijk Jezus Christus. Of men nu op deze grondslag verder gaat met goud, zilver, kostbare stenen, of hout, hooi en stro, van ieders werk zal de kwaliteit aan het licht komen. (...) Houdt het bouwwerk dat iemand optrok stand, dan zal hij loon ontvangen.”* (1Kor 3, 11-13a.14).

Je hoort in theologische en catechetische kringen wel vaker de uitdrukking: *“back to the basics”*. We moeten opnieuw het ABC aanleren, vertrekken van het begin, vanuit de fundamentele principes van ons geloof. Dat is waar. Maar ik zou hier willen benadrukken – steunend op Paulus – dat met *basics* (de basis) niet bedoeld wordt: een paar eenvoudige ideeën bestemd voor intellectueel onvolwassenen. Godsdienst voor *dummies* (*pour les nuls* zoals ze in het Frans zeggen). Als we dat doen, dan kan men niet verwachten dat andere gelovigen – en andersgelovigen – ons ernstig nemen. De *basics* zijn voor Paulus duidelijk Jezus als fundament. Jezus is niet het ABC van het christendom. Hij is de alfa maar ook de omega, onze eindbestemming. En vanuit dat fundament, zegt Paulus, kan je verschillende richtingen uit. Je kan bouwen met goud, zilver en kostbare stenen. Dat zullen wel de theologie zijn en de bijbelwetenschappen. Of met hout, hooi en stro. De wetenschapper zal de vulgariserende literatuur misschien zo bestempelen. Het heeft geen belang. We hebben beide nodig. Als het koud is, heb je meer aan hout en stro dan aan goud en zilver. Wat je moet beoordelen is het fundament. Daar moeten we steeds naar terug. De vraag is wellicht: op welke manier kan dat en wat doe je er dan mee?

De gastheer

Wie woont er in het huis dat we willen betrekken? God is de gastheer. Rond Hem vormt de geloofsgemeenschap één grote familie. Beide elementen – de gastheer en de gemeenschap – zijn belangrijk om de intellectuele vorming in zijn juiste perspectief te houden.

Ten eerste God als gastheer. Als God de gastheer is, dan moet ons denken over hem respectvol zijn. God gaat ons vooraf. Ons denken over Hem is dus steeds een her-denken. God her-denken is dus niet Hem opnieuw bedenken, alsof men moet vertrekken vanuit het nulpunt. Waartoe anders kan zoiets leiden dan tot het uitdenken van een eigen God, naar óns beeld en gelijkenis? Wat ben ik met een God die alleen de projectie is van mijn eigen wensen, de vrucht van mijn verbeelding? Een dergelijke God wordt snel ontmaskerd vanuit de moderne menswetenschappen. Herdenken is voor ons een vorm van ge-denken. En dat

gedenken is gelinkt aan een praxis. “*Doe dit tot mijn gedachtenis*” betekent dan ook: *doe dit zoals ik gedaan heb, namelijk mijn leven geven. Dát is Hem gedenken. Draagt onze intellectuele arbeid uiteindelijk daartoe bij? Ik onderlijn wel “uiteindelijk”, want fundamenteel onderzoek is op zich geen praktische theologie en bedoelt dat ook niet te zijn. Studie is een autonome activiteit en niemand heeft er baat bij dat ze zich laat leiden door een ideologisch a priori. Er moet ruimte zijn voor grote vrijheid. Maar waartoe leidt het “uiteindelijk”? Tot beter begrip van God en de medemens, of alleen tot persoonlijke intellectuele zelfbevrediging? We weten uit ervaring dat theorieën zich voortplanten als konijnen. Je publiceert een theorie in een tijdschrift met naam en er komt wel reactie op. Misschien een bevestiging, of integendeel kritiek of een heel nieuwe theorie. En daarop wordt dan weer gereageerd. Maar waarmee is men *eigenlijk* bezig?*

Respectvol denken betekent echter ook: niet steeds maar hetzelfde herhalen. “Conservatief denken”... is in feite geen denken. Het is herhalen alsof de geschiedenis stilstaat en niets nieuws meer te bieden heeft. Maar een denken dat voor ons geworteld is in de Schrift en de traditie kan best vernieuwend werken en zich laten inspireren door nieuwe vragen en methoden. Het leven gaat verder en de trein wacht niet op de laatkomers. De Schrift zelf toont dat het inderdaad ook kan. Alle mogelijke vragen en onderzoeksmethoden werden al op de bijbel toegepast. Niet alleen heeft de bijbel weerstaan aan al deze welwillende of minder welwillende benaderingen, maar juist dankzij die uitdagingen is ook veel van haar rijkdom aan het licht gekomen.

We hoeven dus geen schrik te hebben. Integendeel: in zekere zin zijn alle vragen welkom. God, onze gastheer, is nog steeds baas in eigen huis, en wij kunnen rustig exploreren en ondervragen. De Schepper van de menselijke rede vindt ons intellectueel zoeken en worstelen wellicht heel goed. Aan ons om het spel goed te spelen en op een “verstandige manier”, m.a.w. zonder “opgeblazenheid”, om op Paulus te zinspelen (vgl. 1Kor 8,1).

De muzikant

Maar deze toespraak gaat niet in de eerste plaats over de verhouding tussen geloof en rede. Of toch, maar dan eerder toegespitst op het niveau waarop de meesten van ons zich waarschijnlijk bevinden: wat betekent studie voor een christen, die niet als eerste taak heeft theologisch werk te verrichten, maar die zich aan theologie en aanverwante vakken interesseert om zijn geloof te verdiepen? Ieder van ons heeft zijn persoonlijke vragen en andere even legitieme vragen komen op ons toe vanuit de maatschappij. De gemeenschap zoekt met ons naar antwoorden. Dat neemt niet weg dat ieder van ons zich het geloof op een zeer persoonlijke manier eigen maakt. Maar hoe kan dat?

Het is precies op dit punt dat ik zou willen pleiten voor het juiste perspectief. Laat mij vertrekken vanuit een recente gebeurtenis die op mij veel indruk gemaakt heeft. Enkele maanden terug ontving ik langs internet een verhaal dat jullie misschien ook gelezen, beluisterd en gezien hebben. Die videoclip doet al meer dan een jaar de ronde. Het speelt zich af in Washington, in een metrostation, tijdens het spitsuur in de morgen. De mensen haasten zich naar het werk. Veel van die mensen behoren tot de middenklasse, hebben een goed diploma en werken voor de Amerikaanse regering in de buurt van het metrostation. Een jonge man haalt zijn viool boven en begint gekende stukken te spelen, waarvan sommige behoren tot het mooiste repertorium. Na 45 minuten zijn ongeveer duizend mensen voorbijgegaan, maar... niemand is gestopt om een stuk in zijn geheel te beluisteren. Slechts zeven voorbijgangers hebben zich enkele momenten opgehouden. Eén daarvan heeft de artiest herkend en heeft 20 dollar in zijn geldschaaltje gelegd. Een kind wou wel stilhouden en blijven luisteren, maar nadat zijn moeder het verschillende keren heeft terecht gewezen, moest ook dat kind vertrekken. Als de violist stopt met spelen merkt niemand hem echt op. Niemand applaudisseert. Die violist is een van de beste muzikanten van het ogenblik: Joshua Bell. Bell heeft in die metrohall de moeilijkste en mooiste partituren gespeeld, op een authentieke

Stradivarius van 1713 die 3 miljoen euro waard is. Twee dagen ervoor had Bell in Boston gespeeld voor een bomvolle zaal, waar men om een plaatsje te veroveren 100 € betaald had. Zijn muzikaal optreden in de metrohall maakte deel uit van een onderzoek. Een van de vragen was: kunnen we talent onderkennen in een onverwachte context?

Is God niet vaak als een niet beluisterde muzikant? Hij komt zijn melodie spelen – de mooiste die er bestaat – maar iedereen gaat aan hem voorbij, niemand slaat er acht op, iedereen loopt gehaast naar andere bezigheden. Tenzij misschien een kind - het kind in onszelf? - dat echter vlug weggerukt wordt in een andere richting. Vooral stilstaan lijkt onmogelijk, stilstaan om te luisteren. Eventjes wel – zeven op duizend – misschien toch een vlugge herkenning – één op duizend – om dan twintig dollar te deponeren... uit sympathie of medelijden, wie zal het zeggen?

Heeft onze driepoot wel drie poten?

Ik trek uit dit verhaal twee conclusies. In de eerste plaats bestaat er onovertreffelijke schoonheid en je kunt ze ontmoeten op de meeste vreemde plaatsen. Ook het evangelie wordt vaak onverwacht verkondigd.

Maar – en dat is het tweede punt – als we niet wensen dat de meesten onverschillig voorbijgaan aan het goede nieuws, is het belangrijk dat we evangeliseren in de juiste context, en die context moeten we eventueel scheppen. In het geval van Joshua Bell was de metro niet de ideale plaats om Bach te laten horen, ondanks het niveau van de muzikant, de transcendente schoonheid van het stuk en de uitstekende akoestiek van de metrohall. De mensen gingen naar hun werk en de metro is per definitie een plaats waar je doorheen loopt.

Wij hebben het niet over de metro. Ik heb al twee materiële plaatsen opgesomd die de symbolische uitdrukking zijn van goed gekozen plaatsen als het om God gaat: de crypte en het auditorium. Ik voeg er als derde aan toe: de eetkamer (het huisgezin verenigd rond de tafel). Als mensen die niet alleen in de ruimte leven maar ook in de tijd zou ik aan iedere plaats een bepaalde tijd associëren: een tijd om te bidden (de crypte), een tijd om te denken (het auditorium), een tijd om samen te zijn (de eetkamer). We kunnen dat onze geestelijke driepoot noemen. De crypte kan natuurlijk ook het gebedshoekje *thuis* zijn; het auditorium *mijn studiedebureau*; de eetkamer bestaat niet alleen voor een gezin, maar voor *iedere* leefgemeenschap. Daarom sprak ik van symbolische plaatsen. Maar je moet die drie hebben. Ieder van ons moet ertussen pendelen zonder ophouden. Als mens lopen we op twee benen. Maar onze spirituele mens stoelt blijkbaar op een driepoot.

Het belang van de eetkamer en het auditorium moet ik niet lang onderlijnen. Iedereen weet wat sociaal zijn is (het beeld van de eetkamer). Iedereen weet ook wat studeren is, want jullie waren of zijn bereid om daarvoor inschrijvingsgeld te betalen en er veel voor te laten (dat geldt voor de studenten, maar evenzeer voor de docenten,...). Die twee pootjes staan dus waarschijnlijk min of meer op hun plaats. Maar het derde pootje, dat wel eens het eerste zou kunnen zijn: wat gebeurt daar mee?

Ik stel de vraag: waarom wil je theologische en pastorale modules volgen? Of waarom heb je dat de voorbije jaren gedaan? Of waarom wil je deze lessen doceren? Welke drijfveer zit er achter? Laat ons terugkeren naar onze muzikant. We hebben hem nu op de goede plaats gekregen: niet in de metro, maar in de concertzaal. Waarom ga je naar de concertzaal? Alleen maar om er de architectuur van te bewonderen? Dat zou dwaas zijn, want ze is er niet voor gebouwd, hoe interessant de architectuur op zich kan zijn. Of om na het concert alleen maar te vertellen dat de zaal aangenaam warm was en de zetels gemakkelijk, de prijs behoorlijk, het programma netjes gedrukt? Ook daarvoor gaan we niet naar die zaal.

Op dezelfde manier kunnen we ons afvragen waarom we de Schrift, de sacramenten, de geschiedenis van de kerk, de verschillende theologische disciplines bestuderen, ... Het heeft natuurlijk allemaal zin op zich. Maar als we achter de bijbel God niet meer horen, hebben we dan nog de muziek? Het kan allemaal best boeiend zijn, maar wat heb ik aan een hele biblio-

theek over Mozart als ik nooit of te nimmer ontroerd ben door een van zijn werken? Is het essentiële dan niet afwezig? Hoe kan ik een esthetische ontroering doorgeven als ik zelf nooit ontroerd ben? Wat of wie motiveert dus ons studiewerk?

Onbevangenheid

Ik zou hier even willen pleiten voor onbevangenheid. Als ik van iemand wil blijven houden, dan moet ik op een bepaald ogenblik mijn kritische vragen kunnen overstijgen. Mijn rede kan mij helpen om de persoon beter te kennen. Misschien zal ik zijn taal leren, mij interesseren aan zijn voor mij vreemde cultuur, wat psychologie opdoen om zijn gedragspatroon te begrijpen... maar het beginpunt blijft toch onveranderd: ik ben van die persoon gaan houden en wil de vriendschap met hem of haar verdiepen. Als zijn taal en cultuur belangrijker worden dan de persoon, dan gebeurt er een verschuiving, die misschien heel goed kan zijn voor mijn studie - ik kan er taalspecialist door worden - maar nefast voor de vriendschapsrelatie: de andere zal wel stilaan begrijpen dat hij of zij als persoon niet belangrijk meer is.

Hoeveel relaties lopen niet stuk op die manier? Hoeveel geloofsrelaties – een tautologie, want geloof *is* relatie – verdorren niet omdat er in God zelf niet meer geïnvesteerd wordt. Het gaat wel allemaal *over* God, maar God zelf is de afwezige. Is God dan de leegte waarrond onze afgodsbeelden draaien? De uitdrukking komt van Cornelis Verhoeven, als ik mij goed herinner. Misschien is er toch meer dan een leegte. Job, na een lang en ellendig avontuur van worstelen met vele vragen en nog meer (verkeerde) antwoorden, roept tenslotte uit: “*Alleen van horen kende ik U, nu heb ik U gezien met eigen ogen*” (Job 42, 5). Dus geen leegte. Maar wat betekent dit: God kennen, God zien? Of om niet te blijven steken in theoretische beschouwingen: hoe kom je ertoe? Want dat was ook het belangrijke voor Job. Hij geeft nergens een definitie van God. En toch zegt hij: ‘nu ken ik je’. Is dat niet wat te optimistisch? Of gewoon pretentius?

Laat ons onmiddellijk naar het essentiële gaan en Jezus beluisteren: “*Niemand kent de Zoon tenzij de Vader en niemand kent de Vader tenzij de Zoon en hij aan wie de Zoon het wil openbaren*” (Mt 11, 27).

Hier wordt een weg tot kennis gegeven. De Weg zelf komt tot ons. En waar het louter verstand zich alleen maar kan uitputten en gebukt kan gaan onder de last van zijn vragen, belooft Jezus rust en verlichting.

Kennen in de bijbel is niet alleen maar met het verstand kennen, zelfs niet in eerste instantie. In het zopas aangehaalde citaat is de Griekse term voor “hij kent”: ἐπιγινώσκει. Dat is liefdevol kennen, liefdevol doordringen in het myterie van de a/Ander. Zoals Gregorius de Grote het uitdrukt: **amor ipse notitia est**: de liefde zelf is een vorm van kennis. De latere mystici – en niet het minst onze cisterciënzerauteurs – hebben zich op deze gevleugelde uitspraak beroepen om de relevantie van hun geloofservaring te benadrukken. Het is tenslotte God leren kennen zoals we door Hem gekend zijn¹. Wederzijdse kennis is een ander woord voor relatie. In plaats van gekend te zijn wil God mijn “kennis” zijn, mijn vriend, mijn partner.

Lectio

We ontdekken stilaan in de Kerk opnieuw een praktijk die dergelijke kennis mogelijk maakt. Het is een methode: een weg om God als kennis te ontmoeten. Hij heeft dezelfde weg al gekozen om tot ons te komen. Ik bedoel de biddende lezing van de Schrift, meestal aangeduid als **lectio** (het Latijnse woord voor lezing). Toen ik jaren geleden theologie studeerde zei een prof in zijn cursus: “*In de Middeleeuwen beoefenden de monniken de lectio*”. Ik heb toen gereageerd: “*Sorry, professor, dat doen ze nog altijd.*” De Kerk wil de praktijk van de **lectio** bij

---

¹ Gal 4, 9 : “maar nu, nu ge God hebt leren kennen, of liever, door God zijt gekend...”

iedereen bevorderen. Getuige daarvan de Synode van vorig jaar die er totaal aan gewijd was.

Hoe in enkele woorden schetsen waarover het gaat? Ik zou zeggen dat de lectio een engagement is, een rendez-vous. Je maakt met God een dagelijkse afspraak, omdat je dat belangrijk vindt en omdat je gelooft dat God langs zijn Woord inderdaad ook naar jou toe komt. We gaan tijdens de lectio luisteren naar God, de muzikant, we zullen de vriendschap beleven. **Lectio** is dus geen studie in de strikte zin van het woord. **Lectio** is meer “cultus”. Ik leg graag uit dat het woordje cultus afgeleid is van het Latijnse werkwoord **colere**. Het is een term uit de landbouw, waarvoor de trappisten in Rome zo gekend waren. **Colere** betekent: “cultiveren”. Je moet de Godsrelatie cultiveren, net zoals een boer naar zijn veld trekt om het te bewerken. Net zoals je aan iedere relatie “werkt”. Vrienden waarmee je nooit meer praat gaan verloren. “Ongekend is onbemind” geldt ook hier: je kan het contact met iemand verliezen en dan verdwijnt ook stilaan de liefde. In de **lectio** wordt het lezen van de Schrift een luisteren naar God, een biddend antwoorden op wat het beluisterde woord in ons loslaat.

Ik zal hier niet uitleggen hoe je het doet – de methode zelf is zeer eenvoudig en je kan ze zelfs leren op internet². En als je nog héél jong bent (dat betekent onder de 30) dan kan je je nog inschrijven in het Samuelproject in Drongen of in de maand augustus deelnemen in Orval aan OJP (Orval Jeunes en Prière). Mij is het erom te doen de biddende lezing van de Schrift aan te prijzen. Niet omdat ik daartoe betaald zou zijn, maar omdat het heel concreet voor mijzelf de weg geweest is naar het geloof en tenslotte naar mijn eigen roeping. Wat mij in het monastieke leven aantrekt is precies dat de **lectio** er zo centraal staat. Ik denk dat het levendig houden van de biddende lezing ergens onze bijdrage aan de Kerk is. Maar het is vooral een belangrijke praktijk voor iedereen. We geven aan het Woord – aan God zelf – de gelegenheid om ons hart te bewerken en ik kan jullie verzekeren dat het Woord dat ook doet. Ik hoop werkelijk dat jullie op een of andere manier de kans zullen krijgen om de **lectio** te leren.

Ik ben ervan overtuigd dat iemand die de **lectio** beoefent ook anders studeert. Studie wordt dan inderdaad geloofsverdieping: een instrument om God beter te leren kennen. De bedoeling van de studie is niet om religieuze emoties los te slaan. Integendeel, de studie houdt een bepaalde afstand van het studieobject. Dat behoort precies tot de methode. Maar studie, los van ieder gebedsleven, leidt zelden uit zichzelf tot God. Dat ligt waarschijnlijk aan het feit dat geloof zonder gebed verdort. Je moet niet wachten tot je gelooft om te bidden. Door te bidden wordt men ook gelovig, omdat bidden reeds een vorm van engagement is. Bidden brengt in relatie, sticht de relatie. De taal filosofie leert ons dat bidden een vorm is van performatief taalgebruik. Als je alleen maar studeert kan je de draad kwijtraken (precies omdat er zoveel draden zijn, zeg maar verschillende benaderingswijzen, theorieën, hypothesen). Maar vanuit een persoonlijke geloofsbeleving – en dus ook vanuit de vragen die noodzakelijk opduiken vanuit die beleving – wordt de studie boeiend omdat je het roer in de goede richting houdt. En met vragen komen we überhaupt in contact: de onze, die van onze kinderen (ik spreek voor jullie), heel wat vragen vanuit onze cultuur (en dus vanuit de studie zelf). Je kan er niet langs. Deze vragen hoeven niet noodzakelijk onze vijanden zijn. Ze kunnen goede vrienden worden, misschien na wat strijden en vechten. Ik had het al over onbevangingheid. Paul Ricoeur noemde het : “tweede naïveteit”. Dat betekent dat je de eerste naïveteit verloren bent omdat je onvermijdelijk een aantal kritische vragen ontmoet hebt en er persoonlijk mee geworsteld hebt. Zoniet blijf je stranden in de eerste naïveteit, die van de onwetendheid. Het is dan moeilijk om stand te houden in het geloof, tenzij je je opsluit tussen gelijkgezinden als in een sekte. De tweede naïveteit is een post-kritische onbevangingheid³.

---

² Bijvoorbeeld op de website van het Vlaams Bijbelgenootschap. Zie ook de toespraak van ENZO BIANCHI : *L'Eglise trouve sa mission dans le service de la Parole de Dieu*. Eclésià 2007 - Lourdes, 27 octobre 2007.

³ Zie PAUL RICOEUR, *La Symbolique du Mal*, p. 327. Ook A. VERGOTE, *Onbevangingheid en geloof*. In: *Het huis is nooit af*, p. 68 sq.

Ik wil hieraan nog toevoegen dat men ook in de kritiek kan blijven steken, in een kritische houding die alle geloof verstikt. Men kan intellectueel heel hoogstaand zijn en tezelfdertijd godsdienstig onderontwikkeld. Dat kom je vandaag heel veel tegen. In de landen waar het geloof verdwijnt, viert trouwens het bijgeloof hoogtij, zelfs bij rationalistische mensen. Men vertelt dat Einstein op een dag op reis ging naar Denemarken om er een bezoek te brengen aan zijn atheïstische vriend Niels Bohr, nobelprijswinnaar fysica⁴. Toen hij aanbelde zag hij boven de deur van Bohr een hoefijzer hangen. Een hoefijzer: een geluksbrenger! Bohr doet open. Einstein zegt hem onmiddellijk, nog voor hij het huis binnengaat: “Wat zie ik daar boven jouw deur? Jij, een fysicus, gelooft toch niet in zo’n dingen!?” Bohr antwoordde: “Natuurlijk geloof ik niet in zo’n onzin. Maar... (op confidentiële toon) het schijnt te werken ook als je niet gelooft!”

Pendelen

Ik sprak in het begin over de weg van de crypte naar het auditorium. Maar ondertussen hebt u misschien begrepen dat de weg ook omgekeerd is: van het auditorium naar de crypte – en tussendoor zijn we hopelijk ook aan de keukentafel geweest waar we het met onze tafelgenoten hadden over ons werk, over onze klusjes en ontmoetingen met vrienden, misschien ook over God. Maar uit de crypte zijn we gekomen, doordrongen van een woord. En met dat woord dat ons hart doet branden, doen we ook ons werk, hebben we allerhande ontmoetingen, gaan we studeren.

Heb ik op die manier geantwoord op de beginvraag : hoe spelen hart en verstand samen? De vraag is zo oud als de straat en gaat terug tot in de twaalfde eeuw. Ze staat in het centrum van de vermaarde discussie tussen Bernardus van Clairvaux en Abaelardus (de man van Eloise). Professor Wim Verbaal van de Universiteit Gent zou jullie daar heel wat kunnen over vertellen⁵. Jullie hoorden hem misschien bezig bij de opening van het vorige academiejaar. Bernardus heeft er expliciet over nagedacht in een toespraak die hij hield tot de studenten van Parijs. Er bestaat een mooie recente Nederlandse vertaling van onder de titel: “*Ommekeer*”. De ondertitel luidt: “*De omvormende kracht van Gods woord*”. We zitten dus volledig in ons thema. Zonder de toespraak hier lang voor te stellen wil ik alleen maar aanhalen dat Bernardus aantoonde hoe onze affectiviteit (ons hart, onze wil ook, onze niet-rationele krachten) eigenlijk sterker zijn dan de rede, die onmachtig is om door puur geredeneer de innerlijke mens om te vormen. In onze maatschappij hebben we sinds de moderniteit de kracht van de rede ontdekt, maar hoe langer hoe meer ook de grenzen ervan. Onze grote kans is dat we vanuit kennis van zaken een nieuw evenwicht kunnen zoeken dat de hele mens betreft in het Godzoeken, of laat ons maar zeggen: in het omgaan-met-God. Dat laatste klinkt misschien gewaagder. Maar het is ook juister. Want omgaan met God kán en je kan het doen als een verstandig mens.

Dat is althans mijn wens voor ieder van jullie.

---

⁴ Zie voor deze anekdote WIL DERKSE. *Een levensregel voor beginners. Benedictijnse spiritualiteit het dagelijkse leven*. Lannoo. 2008¹⁹, p. 10-11

⁵ WIM VERBAAL, *Een Middeleeuws drama – Het conflict tussen scholing en vorming bij Abaelardus en Bernardus*. Pelckmans.Klement. 2002.